

נחלת יעקב יהושע

פרשת אחרי קדושים | תשפ"ה | שנה יג גליץ | תרנח

בה"ב שחל בפסח שני

נוסף למה שכתבנו בזה בפעם הקודמת בשנת תשפ"ה

שהוא פסח שני, אם יש להתענות בו להנהיגם להתענות בה"ב. וכן אם יש לברך בה"ב בשבת קודש פרשת תזריע מצורע, או לעכב עד אחר לג בעומר. והביא מהגהת 'יד שאול' ליורה דעה סימן תא, שאסור להתענות בפסח שני. וראיתי בספר יוסף דעת להגאון הנ"ל, ליורה דעה סימן תא, שהאריך יותר, ומסיק דגם אם חל בה"ב אין להתענות ביד באייר, והביא מש"ס חולין קכט, ובגוף מגלת תענית איתא דמשום דשוחטין בו הפסח אין מתירין בו, ואף דביד בניסן הבכורות מתענים, היינו מפני הנס שאירע להם.

ולענ"ד, דכיון דביד בניסן לא גזרו שלא להתענות, וגם איסטניס מתענה כדאיתא בפסחים קח עמוד א, ועיין תוספות שם, וכן הוא בירושלמי ריש פרק ערבי פסחים. אם כן, איך נימא דביד באייר יהא אסור להתענות, ולא יהא טפל חמור מן העיקר. וגם לפי דבריו דביד בניסן הבכורות מתענים מפני הנס, מה שאין כן ביד באייר, הרי מבואר בביצה יח עמוד ב מי איכא מידי דבשבת שרי, וביום הכיפורים אסור וכו'. והרי איכא טעמא דבשבת נראה כמיקר, וביום כיפורים לא שייך נראה כמיקר, אפילו הכי אי אפשר להקל בשבת ולהחמיר ביום הכיפורים הקל משבת וה"נ בזה.

ובפרט דביד באייר רק טמאים או שהיו בדרך רחוקה הקריבו, ואם צבור מקריבין פסח שני איכא פלוגתא בתוספתא פרק ח דפסחים ובירושלמי פרק ט הלכה א בנבנה בית

פסח שני בבה"ב

רק בשנה שערב פסח חל בשבת

פסח שני שיחול בתענית בה"ב, יכול לחול רק ביום שני, והוא בשנה שפסח חל ביום ראשון, דהיינו שערב פסח חל בשבת קודש.

בחמישי אינו יכול לחול, כי פסח אינו יכול לחול ברביעי, על פי הכלל ד'לא בדו פסח', ופסח שני הוא יום אחד בשבוע אחר היום שבו חל פסח ראשון.

...

אין אוכלים בשר

ב' אמור, יד בו, 'פסח שני', 'תענית שני בתרא'.

אין אומרים תחנון, אלא מתחילים 'סלח לנו'...

סעודת יום יד, המנהג לאכול מצה בסעודה אחר חצות היום, זכר למצות שחיטת קרבן פסח שני.

אין אוכלים בשר מפני תענית בה"ב...

דבר יום ביומו (תשפ"ה)

...

ב"ה ד תמוז תרנו להרב מו"ה יצחק הורוויץ נ"י אבד"ק בילקאסין.

מכתבו הגיעני, ועל דבר שאלתו היות כי בשנה זו חל יום ב האחרון של בה"ב ביד אייר

המקדש בין ראשון לשני אם הציבור מקריבין פסח שני, עיין שם. ועיין תוספות תענית יז עמוד ב במה שאמרו דטומאה הותרה בציבור, עיין שם. ולכן לענ"ד לא גזרו במגילת תענית, אלא ודאי דלא למיספד ביה, אבל להתענות מותר.

ועל כל פנים אין להשמיע ברכת בה"ב. ומי שלא יתענה ביד באייר יתענה ביום ה או יום ב שלאחריו.

והנה מ"ש ביורה דעה שם, דאף שבטלה מגלת תענית זהו רק אם מפני שאירע בו דבר, מה שאין כן במה שתקנו לפי שהיה בו יום טוב, יש להביא סתירה מתוספות עירובין סב ב ד"ה כגון וכו', דאם כן משכחת ליה גם בזמן הזה, עיין שם בסוף הדיבור, ודו"ק.

שו"ת מהרש"ם (חלק ו סימן לב)

תענית

אך אין אומרים תחנון

בשנה זו הוא תענית בה"ב, הוא יום טוב של דבריהם, נכיסת פיסחא זעירא. ראוי שלא לומר בו תחנון על כל פנים *.

סידור עמדין

לדחותו לשני שלאחריו

או להעבירו לחמישי

או להקדים חמישי לפני השני

בתענית של בה"ב לאחר הפסח הבעל"ט, תמוה לי מאד שלא התעוררו רבותינו האחרונים, בכל שנה שערב פסח חל בשבת, דאז חל יום ב השני של בה"ב שלאחריו ביד אייר, שהוא פסחא זעירא דלא למספד, כדינא דגמרא חולין (קכט, ב), ורבים מאחינו אין אומרים בו תחנון.

* וממשיך: וטעם פסח שהוקבע באייר, גילו לי מן השמים, לפי שבו כלתה חררה שהוציאו ממצרים, לכן הלינו בטו שעדיין סעדו סעודה א ממנו בערב ובבוקר פסק.

ומאחר שאסור בהספד מדינא דגמרא, הוא הדין כל שכן דאסור בתענית, כמבואר בתענית (יז, ב) ובמנחות (סו, א). ואם כן, מאין הרגלים שיקבעו תענית צבור בו ביום.

ועיין ב'פרי מגדים' (אורח חיים תצג אשל אברהם ס"ק ג) מה שכתב דבחל ערב לג בעומר, שלא לומר נפילת אפים במנחה, עיין שם, וכל שכן אם היומו הוא יום טוב מדינא דגמרא ומגילת תענית הקדומה.

ואף דקיימא לן בטלה מגלת תענית, מכל מקום מלבד שיש לומר דזה אינו כלל ענין למגלת תענית דבטל, עיין היטב סוגיא דראש השנה (יח, ב), (ומיהו בתוספתא תענית ובירושלמי (שם פרק ב, ופרק קמא דמגילה) מבואר, דאף ביום טוב של עצי הכהנים והעם בטלו משחרב בית המקדש, עיין שם הענין, ואם כן הכי נמי בפסח שני דהטעם משום הקרבת הפסח.

ועיין ב'משנה למלך' (פרק ז מהלכות כלי המקדש) באריכות, והרבה יש לדון בדבריו ז"ל, אלא שאין כאן מקומו).

בלא זה יש לומר כזה, הכל מודים לדברי הראב"ד שהטור מסכים לו (סימן תקמג) דאסור לקבוע בו תענית ציבור גם בזמן הזה, ואין ראיה משאר היום טוב ותעניות דאי אפשר לדחות, מה שאין כן ביום זה שעיקר תענית בה"ב לא נזכר בגמרא, ואיסור דלא למספד הוא ממגלת תענית ומזכר בגמרא, אם כן ודאי קדים איסוריה.

ובידינו לקיים שניהם, באחת משלש אלה.

א, לקבוע ביום ב שלאחריו, כא אייר.

ב, להתענות בה"ה.

ג, או מתחלה הב"ה.

ונאמר בסליחות 'פצנו בהסכמה' א' 'צום שני חמישי וחמישי', או 'צום ה ב וה', לבל ניהי

לפיכך עד כאן נמשך נס יציאת מצרים ואכילת מצה, ולכן בפסח שני מצה וחמץ עמו בבית, כמו שהיה בפעם ראשון. הרי דבר ברור לפניך, במה שלא אמר בו אדם דבר מעולם...

דובר שקרים חס ושלום כשנאמר כן ולא יתענו כן.

ולולי מסתפינא הוי אמינא, לקבוע בכל שנה כזו, אחר יום טוב של עצרת, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, עיין בדברי אא"ז ה'לבוש' ז"ל (סימן תצז).

ומצאתי ב'הגהת יד שאול' על יורה דעה (סימן תא) שלפי הנראה התעורר בזה מעט, אך חסרון הניכר שם. גם כן מסיים שלא לומר תחנה.

שוב מצאתי בלוחות הנדפסים במנהגי בית הכנסת, שנדפס בוילנא, ויש להקל בו גם לענין תענית. ולא ידעתי מי מסדרו. ולענ"ד תמוה טובא בהיתר התענית, ומכל שכן להנוהגים שלא לאמר תחנה בו ביום. **חידושי הגאון האדר"ת** (סימן ג אות א)

פסח שני בתענית דבה"ב, יש לומר **סליחות, ולא תחנון**. וכנהוג בברית מילה בבה"ב, ורשאי להתענות, כי אכילת הפסח היתה בלילה (אשל אברהם סימן קלא). ונוהגין לומר סליחות דבה"ב, גם שאינן מתענין, (שם סימן תצב). והגאון יעב"ץ בסידורו כתב, יד אייר שנה זו הוא תענית בה"ב הוא יום טוב של דבריהם, וראוי שלא לומר תחנה על כל פנים, הרי גם דעתו להתענות. ובספר ארחות חיים שם בהגהות כתב גם כן להתענות. ובשם הגהות יד שאול וספרו יוסיף דעת ליורה דעה סימן תא כתב, דאם חל בה"ב בפסח שני אין להתענות. ועיין לעיל סעיף תלב בהערות.

טעמי המנהגים (סימן תקצח, בשולי הגליון)

...

והנה אם חל תענית בה"ב בפסח שני, הנה בדברי הגהות יד שאול שם דעין מתענין עיין שם.

אך בספר אשל אברהם קלא שם כתב דמתענין ואומרים סליחות, אבל לא נפילת אפים ותחנה, וכמו שנוהגין בברית מילה בתענית. וכן כתב בסידור היעב"ץ.

ליקוטי מהרי"ח (מנהגי חודש אייר)

...

לכמוהח"ר **משה פאדובני באריצנ"ו**. ב"ה שמעה ותרגש בטני, הרגשה דאורייתא, על ההיא מלתא דקק"י הנוהגים להתענות בה"ב אחר הפסח ואחר החג. ויהי בשנה ההיא, שנת תקכ"א, וכמוהו היה בשנה הזאת תקל"ד, חל יום שני האחרון של בה"ב שלאחר הפסח ביד לחדש אייר, שהוא פסח שני, שנהגו באותו הקק"י שלא ליפול על פניהם.

מה דינן בענין התענית, אם יש לדחות התענית, או יתענו באותו יום. ואנכי לא ידעתי לע"ד איה מקום השאלה, ואדני הבעיא היכן הוקבעו.

מוכיח דנופלין על פניהם גם בימים שאסורין בתענית

והנה, טעמו של נפילת אפים אחר התפלה, מלבד שדברים רבים נאמרו בזה ממחצדי חקלא, יש לנו גם כן עסק בנגלות וטעמים לשבח.

וחדא מינייהו נקיט, ומיייתי בידיה הר"ב 'מטה משה' סימן ר בשם הרוקח סימן שכד. וזה לשונו: לאחר התפלה נופלים על פניהם לתחנה, דכתיב (מלכים א' ח, נד) 'ויהי ככלתו שלמה להתפלל אל ה' את כל התפלה והתחנה הזאת', אלמא תחנה אחר תפלה, עד כאן.

ולכאורה קשה, בהא אמאי דכתב הרב 'שיירי כנסת הגדולה' באורח חיים סימן קלא הגהת בית יוסף אות יג, **שלא מצינו יום שיהיה אסור בתענית ושיהיה בו נפילת אפים**, עד כאן.

וקשה, דהא אנן נפילת אפים אחר תפלה משלמה נמי גמרינן ועבדינן עובדא כותיה,

ואפילו הכי אין נופלין על פניהם, (כמו שכתוב בשולחן ערוך סימן תכט סעיף ב).
וערבי פסחים נמי יוכיחו, **שמתענין** בהן **הבכורות** (כמו שכתוב בשולחן ערוך שם).

ומאסרו חג הפסח נמי עד סוף החודש, אין נופלין על פניהם (שם), ואפילו הכי כתבו בשם מהרי"ו שיש להתענות אם חל בו היאר צייט דלא יום טוב הוא ב, דהא דלא אמרינן תחנון אינו אלא אגב דלא אמרו רובו של חודש, עד כאן.

הרי דלאו כללא הוא כל יום שאין בו נפילת אפים אין בו תענית, דהא אפילו בדרך אגב בעלמא אין נופלין על זה.

ואות ברית משלה נמי תהיה לנו לעדה, דהא אפילו אין המילה בבית הכנסת אפילו הכי אין ליפול על פניהם בבית הכנסת שמתפללים בה הבעל ברית, לפי סברת הרב כנסת הגדולה, הביאו המגן אברהם שם בסימן קלא ס"ק יז. וגדולה מזו כתב הרב עטרת זקנים באותו סימן בשם מנהגי דורא, שאם מילה בעיר אין אומרים תחנה בכל העיר דאליהו בא לעיר, עד כאן.

ועם כל זה פסק הרמא"י ז"ל בסימן תקסח (סעיף ב), דאם חל ברית מילה בתענית בה"ב אם שולחים לביתו אין לו לאכול, אף על גב דאם הזמינוהו מצוה לאכול, משום דסעודת מצוה היא, והמסרב לאכול הוי כמנודה לשמים, כמו שכתבו התוספות פרק ערבי פסחים (...), הביאו הרמ"א ביורה דעה סימן רסה סעיף יב.

אשר על כן זכורני שמהרי"י סג"ל היה מצוה למזמין, שלא להזמין, שלא לבוא לידי מדה זו אם לא ילך. וכן ראוי לכל אדם לעשות, וכן כתב ה'באר היטב' שם ס"ק ה.

והיינו לע"ד דהרב 'טורי זהב' באורח חיים סימן תקסח ס"ק ה, כתב בענין היאר צייט, דאם אירע לו ברית מילה של בנו ביום ההוא, דאין להתענות, דיום טוב שלו הוא, עד כאן.

ועיין סימן תכט סעיף כ, וב"ח שם בסוף הסימן, וטורי זהב שם ס"ק ג.

והלא הוא היה נופל על פניו בימים שאסרוהו בודאי בתענית וקבעום יום טוב למשתה ושמחה, והיכי קאמר הרב שלא מצינו יום שיהא אסור בתענית ומותר בנפילת אפים.

וכן יש להקשות על מה שכתב מהר"י מולין ז"ל, הביאו ה'מטה משה' הנ"ל בס' המילה סימן כד, שאין תחנה אלא ביום צרה, עד כאן. והלא אין לנו שמחה שלימה כזמן השלמת וחינוך ביתו של אלקינו, ואפילו הכי אשכחן דנפל על פניו.

מיישב דשם היתה הוראת שעה

ואפשר ליישב דהתם הוראת שעה היתה, ודבר בעתו להתפלל ולהתחנן לפניו יתברך, ושעת הכושר שאין כמוהו, ולא ילפינן בהאי מלתא מינה.

וכמו שכן מצינו גם כן שאכלו באותו פרק ושנה אפילו ביום הכיפורים, דהא חינוך הבית היה בו' ימים קודם החג, ויום כפור בהדיהו, וכמ"ש בפרק קמא דמועד קטן (ט, א), אם כן אין משם ראיה אלא לנפילת אפים אחר תפלה, ותו לא.

ואין הכי נמי, דהוראתן שלהן בקדושה, דכל שאין מתענין פשיטא דאין נפילת אפים, וק"ל.

מוכיח דגם בימים שאין נופלין על פניהם מותר להתענות

אך לא מפני זה כל יום שאין בו נפילת אפים יש להחליט ולומר שאין להתענות, וערב ראש השנה יוכיח שאין נופלין בו אפילו בשחרית (כמו שכתב בשולחן ערוך סימן תקפא סעיף ג), ואפילו הכי נהגו רוב העולם להתענות בו (כמו שכתוב בשולחן ערוך שם סעיף ב).

ויש סמך להנוהג זה ממדרש תנחומא, ממשל למדינה שחייבת מס למלך וכו', כמ"ש הטור ופוסקים ז"ל הלא בספרתם. מלבד דבלאו הכי אין לך יום כפור קטן גדול מזה שמתענין בו.

וראש חודש ניסן נמי, שהוא אחד מהימים שכתבו הפוסקים, והובא בא"ח (סימן תקעג סעיף א וסימן תקפ סעיף ב), שיש להתענות.

^ב בשולי הגליון ציינו:

היאר צייט בכל חדש ניסן, ותמה עליו מראש חודש הנזכר, ואיהו בדידיה כתב דאין הכי נמי דנוהגים להתענות בכל החדש, עיין שם.

גם הרב 'חק יעקב' בסימן הנזכר ס"ק ח עלה דכתב הרמ"א שבכל חדש ניסן נהגו שלא להתענות כלל, אפילו ביום שמת בו אביו ואמו, הוסיף מדיליה וזה לשונו: אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו 'חוץ', דתענית חלום מתענין אפילו בראש חודש עצמו, כמו שכתב הרב לקמן סימן תקעג. ותענית יאר צייט ובערב ראש חודש אייר יש פוסקים דיש להתענות, עד כאן לשונו.

עוד הוכחות

דאין איסור תענית תלוי באיסור נפילת אפים

ואפילו למיתב תעניתא אתעניתא שהתענה בשבת שבתוך ניסן כתב ה'מגן אברהם' שם ס"ק ז שיש להתענות, עיין שם. הרי דאינו תלוי כלל המנהג שלא להתענות במנהג מניעת נפילת אפים, דלפעמים נמנעים מליפול על פניהם אף על פי שאינו מועד, וכל כמה דלאו מועד איקרי מהיכא תיתי איסורא דתענית.

והרי בדין צידוק הדין על אדם גדול כתב הרב טורי זהב בסימן (תכט) [תכ ס"ק א] אחרי שהעיד מפי השמועה ועד מפי עד, כי ביום שנפטר הרמ"א בל"ג לעומר^ג, היו מסתפקין אם לומר צידוק הדין, ועמד אדם חשוב והעיד ששמע מפי הרמ"א, שיש לאומרו על אדם גדול, ואמרוהו^ד.

וסיים הרב טורי זהב ז"ל, דנראה לסמוך על זה בימים שאין אומרים בו תחנון, כגון לג בעומר וטו באב ושבת דאינן מועד, אבל לא בראש חודש וכו', עד כאן.

ותכף אמרוהו על רמ"א בקול רם.

וכן כתב הטורי זהב גם בהלכות חנוכה (תרע ס"ק ה):

ואני שמעתי שביום שנפטר רמ"א בק"ק קראקא, היה ל"ג בעומר, והיה ויכוח אם יש לומר צדוק הדין, והעידו על רמ"א שהוא צוה לומר צדוק הדין על חכם בפניו, ביום שאין אומרים תחנון, ומיד אמרו כל הקהל צדוק הדין בעת ההוא.

וי"ל, דאמאי נקטיה טעמא דיום טוב שלו הוא, תיפוק ליה דאין נופלין על פניהם, וכיון שאין נופלין אין להתענות בו.

אלא ודאי, דאי מטעמא דאין נופלין לא איריא כלל לענין תענית, משום שאינו תלוי ענין תענית בענין נפילת אפים.

ואין הכי נמי דאף על גב דאין לך שיהא אסור בתענית ומותר בנפילת אפים, אפילו הכי יש לך ימים שאין נופלין בהם ואפילו הכי מותר להתענות בהם.

ומשום הכי הוצרכה לטעמא דיום טוב שלו הוא, וכיון שכן אין לו להתענות.

תמיה על הרמ"א שכתב דבימים שאין נפילת אפים אין להתענות תענית יארצייט

ומעתה צריך עיון לע"ד, במה שכתב הרמ"א שם בסימן תקסח (סעיף ט) דאם אירע יום מיתת אביו בשבת או בראש חודש, אין מתענין, וכן בשאר ימים שאין אומרים בו תחנון, וכדומה לזה כתב איהו גופיה ביורה דעה סימן תב סעיף יא, ומכלל דסבירא ליה דכל יום שאין בו נפילת אפים אין בו תענית, והא אנן איפכא שמעינן לה מכל הני דלעיל.

ואי אפשר לחלק ולמר דאיהו נמי לא באיכוון אלא לימים שאין אומרים בו תחנון מצד עצמן דהוי יום טוב, לא כהדיא דמאסרו חג ואילך שאינן אלא בתורת אגב שיצא רובו של חדש וכנזכר, דהא ערב ראש השנה וערב פסח נמי דאיהו גופיה סבירא ליה שמתענה בו היארצייט, והלא אין נופלין על פניהם מצד עצמו.

וכבר השיגו בכדומה לזה, הרב 'שיירי כנסת הגדולה' בסימן תכט הגהת הטור אות ג, על מה שכתב הרמ"א גופיה דאין מתענין בו

^ג בטורי זהב שם כתב שהיה זה בשנת שלג, ומן הענין לציין שעל מצבתו בקראקא כתוב שנלב"ע בשנת שלב לפ"ק.

^ד זה לשונו:

ושמעתי מזקן אחד, שהעיד שהיה בק"ק קראקא בשנת של"ג, שנפטר רמ"א ז"ל ביום ל"ג בעומר, והיו מסופקים אם לומר צדוק הדין.

עמד אדם חשוב אחד, והעיד, ששמע מפי רמ"א שיש לומר צדוק הדין על אדם גדול.

הרי דלג בעומר וטו באב וטו בשבט אומרים בו צידוק הדין, אף על פי שאין בו תחנה, והיינו טעמא משום דאינו מועד, ומכלל שיש לך ימים שאין נופלין על פניהם אף על גב דלאו מועד איקרי, ומינה דמותר גם כן להתענות, וכמ"ש לעיל בשם מהרי"ו דאחר הפסח ואסרו חג יש להתענות כי לאו יום טוב הוא, עד כאן.

הרי דאיסור התענית אינו תלוי בנפילת אפים, אלא באיקרי מועד או לא איקרי.

פסח שני אינו מועד ומתענין בו מה שאין כן טו בשבט

ודבר ברור הוא דיד באייר לאו יום טוב הוא, ואף על גב שיש מקום שנהגו שלא ליפול על פניהם, וכן כתב הרב 'שיירי כנסת הגדולה' בסימן קלא הגהת בית יוסף אות יב עיין שם. לא מפני זה ימשך התולדה שאין להתענות בו.

ואף על גב שבארבעים יום של ימים שובבים נמנעים להתענות בטו בשבט, והלא כתבנו לעיל בשם הרב טורי זהב דטו בשבט אינו מועד, ואם כן משמע דמהטעם שאין נופלין על פניהם אסרו גם כן על עצמן שלא להתענות בו, ואם כן בנידון דידן נמי נימא, דכיון שנהגו שלא ליפול על פניהם, שלא להתענות נמי בכלל המנהג.

הא לאו מילתא היא, ואין הנידון דומה לראיה, והנח לטו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, שדברים רבים נאמרו בו, דברים גדולים ועצומים העומדים ברומו של עולם, כמו שהאריכו ז"ל, יעויין במקומותם לארשיהם, ובפרט להרב בעל חמדת ימים בחלק ב בענין ימי שובבים פרק ג.

ואין לומר דאין לנו עסק בנסתרות, ודינא לחוד וקבלה לחוד, דאנא נמי אמינא ולא מסתפינא, ממאן אגמרן סגולת הימים האדירים ההנה של ימי שובבי"ם להתענות בו, לאו ממשנת חסידים ומדברי קבלה נינהו, ואם כן מהיכי דסמכת אהא סמוך אהא, דהם אמרו והם אמרו שלא להתענות בטו בשבט, ואין משם הוראה יוצאת לאסור התענית בנידון דידן.

וגם לפי הנגלה יש לחלק בין טו בשבט ליד באייר, דסוף סוף אינו אלא לזכרון בעלמא, למאי דהוה הוה בזמן שבית המקדש היה

קיים. ואפילו באותו פרק ואותו זמן לא הוה שכיח בכל שנה ושנה, ובהיותו מצוי גם כן לא הוה אלא למי שהיה טמא וכו', ולא עשה את הראשון ועושה את הב', אינו הדבר הכולל לכל האומה.

מה שאין כן טו בשבט דהאידינא נמי כל שתא ושתא בקדושתיה קיימא, ולא לזכרון הוא דאתא.

ועוד, תענית בה"ב שכיח טפי שהוא פעמיים בשנה, ומנהג פסח שני אינו אלא פעם אחת בשנה, דאף אם תמצי לומר דכל שאין אומרים בו תחנון אין להתענות, שלע"ד אינו וכמ"ש עד הנה, אפילו הכי דין הוא שמנהג בה"ב שהוא יותר שכיח ידחה למנהג שאין מתענין בפסח שני שאינו שכיח כמוהו.

ראית מהרש"ל

דאין דין תענית תלוי בנפילת אפים

שוב ראיתי שכתבו בשם הרש"ל, והביאו הרב טורי זהב ביורה דעה סימן רטו ס"ק ד, וזה לשונו, באשה שנדרה להתענות אחרי פסח שני וחמישי ושני, ואחר הפסח שאלה מתי תתחיל.

נראה דתתחיל אחר ימי ניסן אם מנהג המקום שאין אומרים תחנון כל ימי ניסן, עד כאן לשונו.

ואי איתא דכל שאין בו נפילת אפים אין להתענות, מה טעם לא החליט הדבר דתתחיל אחר ימי ניסן, רק אמר נראה דתתחיל וכו', אלא ודאי דלא תליא הא בהא, ועל הצד היותר טוב בעלמא אמר לה כך, כיון שאפשר בלאו הכי, וזה וזה תתקיים בידה, כשתתענה אחר ניסן.

אמור מעתה בנידון דידן דתענית בה"ב שעושיין אחר הפסח, דאי אפשר בלאו הכי דהא בהדיא כתב הכל בו, והביאו גם כן הרב בעל עטרת זקנים בסימן תקסח אות ג, דבה"ב אין אדם לזה ופורע, עיין שם.

על כל אלה נראה לע"ד ודאי, דכי איקלע נמי ביד אייר, שהוא פסח שני, יש להם להתענות אף על פי שאין תחנון.

ואתחנן אל ה' יצילנו משגיאות, ויראני מתורתו נפלאות.

פתשגן כתב הד"ט ט אלול תקלד, דבמקום שנהגו שלא ליפול על פניהם במנחת ערב פסח שני, גם אין מתענין בפסח שני, אין זה תוספת כי אם עיקר.

דנלע"ד שאם מנהג אותו מקום שלא ליפול על פניהם אפילו במנחת ערב הפסח שני, וכמו שכתב הרב 'שיירי כנסת הגדולה' שם שכן מנהג מקומו, אם כן נהגו קרוב אני לע"ד לומר דמשם ראייה שקבלו עליהם שלא להתענות גם כן, שמשוים אותו ליום טוב גמור שאין נופלים בו אפילו במנחה שלפניו.

אך אם לא נהגו שלא ליפול אלא ביום פסח שני בלבד, מלתייהו כבר אמורה כאשר כתבתי עד הנה, שיתענו באותו היום.

אחר כתבי זה, חזון נראה לי מכתב ידו של החכם השלם כמהר"ר **אברהם פאציפיקו** נר"ו מויניציאה.

דברים המכוונים למה שכתבתי, והרי שלו לפניך ה'.

שותא דינוקא י, להג"ר דניאל טירני ז"ל י בעל 'עקרי הד"ט' (סימן סב)

...

שאלה:

הולך קדמת אשור, מנהג האשכנזים והצרפתים ה"י להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח וסוכות.

ובשנה הזאת חל יום שני האחרון ביום פסח שני, ובעירנו נהגו שלא לומר בו תחנון, **אם יש לדחות תענית יום שני זה עד יום חמישי**, שגם הוא יום רצון.

או אמרינן **יתענה ביום פסח שני**, הגם שאין אומרים בו תחנון.

עתה יבא דברו הטוב אלינו, ונקשיבה לקול דבריו.

תשובה:

ענין תענית בה"ב, וחומר התענית

האמת יורה דרכו, כי מה שקיבלו עליהם גאוני עולם האשכנזים והצרפתים ז"ל להתענות בה"ב אחר פסח וסוכות, על סברא נכונה

^ה הועתק כאן בהמשך.

^י ספר בכתב יד.

אדניה הוטבעו, כי אמר דשכיח בהו חדוה טובא באורך המועד של שמנה ימים, חיישינן שאחרייתה שמחה תוגה, על דרך (האינו לב, טו) 'וישמך ישורון' וכו', וצריכים כפרה.

ואיוב יוכיח, דכאשר הקימו ימי המשתה שלח לקדש בניו 'והעלה עולות וכו', כי אמר איוב אולי חטאו בני' (איוב א, ה).

וכל זה הורו לנו חז"ל במסכת קידושין (פא, א) סקבא דשתא ריגלא.

ובאשכנז מתענים כל הקהל, כאשר הדריכנו בדרך ישרה מהריק"א בשולחן ערוך אורח חיים סימן (תצב, וזה לשונו: יש נוהגים להתענות בה"ב אחר הפסח, וכן אחר חג הסוכות, וממתינים עד שיעבור ניסן ותשרי ואז מתענים).

וכתב מהרמ"א בהג"ה, מיד בה"ב שאפשר להתענות, ובאשכנז וצרפת נהגו להתענות ועושין אותו כמו תענית צבור לקרא בה ויחל, עד כאן.

הרי לך כמה חמור בעיניהם תענית זה שעשוהו כתענית צבור.

דתענית בה"ב דוחה פסח שני ואינו דומה לטו בשבת

וגם את זה לעומת זה ידענו כמה קל אצלנו פסח שני, כי הקהלות הקדושות של האשכנזים בעירו, וגם בהרבה מקומות הידועים לי, אומרים תחנה ביום פסח שני, ומתענין בו, ולא חשו לה ולא כלום.

ואין דוחין התענית של בה"ב אלא לדבר מצוה, כגון מילה, לפי דקיימא לן כל שאינו אוכל בסעודת מצוה וכו' הרי הוא מנודה למקום. ובזה אין צריך התרה.

והטעם מבואר בפוסקים ז"ל, כי לא נהגו להתענות בכי האי גונא.

אכן פסח שני אין בו כח לדחות תענית הנכנסים תחת סוג תענית צבור, כדכתיבנא.

איברא דיש פתחון פה לבעל דין לחלוק בתלמוד ערוך בידו, ממה שהובא בשולחן

תשובה זו הועתקה בקובץ 'עץ חיים' באבוב 45, קובץ לה, ניסן תשפא, מדור 'שפתי ישנים', עמוד יט - כג.

^י אב"ד ור"מ פירינצי, מגדולי חכמי איטליה.

ערוך אורח חיים סימן תקעב (סעיף ג) וזה לשונו: צבור שבקשו לגזור תענית בה"ב, ופגע התענית בטו בשבט, התענית נדחה לשבת הבאה, כדי שלא יגזרו תענית בטו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות. ואם כן, בנידון דידן ידחה תענית זה מפני פסח שני.

אכן יעמוד על משמר להבין ולהשכיל, מדוע נתנו הטעם לפי שהוא ראש השנה לאילנות, וכי עדיין לא ידענו זה שהוא ראש השנה לאילנות.

ועוד נשים עינא פקחא על דברי בעל הלבושים, שהוסיף בדין זה וכתב: והוא הדין לטו באב, וקשה לי למה לא הזכיר גם פסח שני, דתענית נדחה בו.

אלא שהדבר ברור כאחותך, שהיא שנתן הטעם לפי שהוא ראש השנה לאילנות, וכדכתב הר"ב, ואיתקשו ד ראשי שנים זה לזה, ויום חשוב, ובעל הלבושים הוסיף טו באב, והטעם פירשה הוא בעצמו וכתב בסימן תקפ ס"ק ב דכמה מילי דמעליותא להווא יומא, דכתב כמה דברים נעשו בו, לכך עשאוהו כיום טוב לענין תענית ונפילת אפים, עד כאן.

אבל פסח שני אין בו יום טוב, ולא אלים לדחות התענית.

דאין להוכיח מהמהר"ם מינץ דדוחין תענית בה"ב מפני פסח שני

גם הלום ראיתי דברי הסומכים סברת דחיית תענית בה"ב משום פסחא תניינא, ועשו להם סמוכים מדברי מהר"ם מינץ, והביאו בעל 'באר היטב' בסימן תקסח ס"ק ז, על דין בעל המפה שכתב האומר אתענה שני וחמישי כל השנה אינו יכול ללותו, ואם נדר בה"ב מותר להתענות בה"ה, ויכול להתענות לסירוגים, עד כאן.

ואם כן התעניות אלו של בה"ב יכולים אנחנו לדחותם.

^ח מראשי הישיבה דק"ק וויניציא, ומגדולי חכמי איטליא.

אכן תשובתה בצדה, דשאני נודר משום תשובה דסוף דעתו לשוב אל ה' בעת רצון, וכל יומא דאפקו בה ספר תורה הוא יום רצון, ולא שניא יומא דא מן דא, כאשר ביאר דבריו בסעיף זה בעל טורי זהב וכתב מי שנשבע להתענות בה"ב מותר להתענות בה"ה, ומ"ה אסור להתענות יום אחר, דדוקא על ימים אלו קפיד משום שהם ימי רצון, עד כאן, ואזלינן בתר דעתיה.

אבל בה"ב שאחר פסח וסוכות, צבור קבלו עליהם ימים אלו דוקא, כדכתיבנא לעיל, ולא ימים אחרים, וכגון דא אמרינן יחיד נדחה ואין צבור נדחין.

דאין איסור תענית תלוי באיסור נפילת אפים

גם הטעם שמביאין לדחות התענית משום שבעיר ההיא אין אומרים בו תחנון, ליתא, כי מה יתן ומה יוסיף נפילת אפים לדחות התענית.

פקח עיניך וראה דברי הר"ב סימן תקעט, וזה לשונו: כתב הר"ן וכו' בירושלמי משמע כשמתענין בראש חודש נופלין על פניהם וכו'. ודוקא בראש חודש, מטעם שהביא הירושלמי, אבל בשאר יומי תעניתא דליתיה להווא טעמא, אין נופלין על פניהם כל שלא היו נופלין על פניהם אילו לא היה תענית, כגון מנחה של ערב שבת וערב ראש חודש, עד כאן.

הרי לנו תלמוד גדול מכל זה, דיכולין להתענות הגם ביום שאין אומרים בו תחנון. ולפי זה, גם כי בעיר ההיא אין אומרים תחינה בפסח שני יכולין להתענות בו, ואין כח בדינו להתיר בנין זקנים. ונהרא נהרא ופשטיה.

זהו דעתי הקלושה, ואלקי הצבאות יצילנו משגיאות, וינחנו בדרך אמת, אמן כן יהי רצון.

הגאון רבי אברהם פאציפיקו ז"ל

הועתק מכתב ידו בקובץ עץ חיים

(קובץ לה עמוד כג - כה)

**מ' בעהט
נישט רעדן ביים דאווענען**

הארות והוספות יתקבלו בברכה, לזיכוי

הרבים 3690yb@gmail.com